

Industriella anpassningsproblem.

Radioföredrag den 19 december 1940.

av

Sekreterare Ragnar Sundén.

De genomgripande förändringar som inträffa i vårt samhällsliv bruka lämna spår också i vårt dagliga språk. Sedan stormaktskriget bröt ut i september i fjol är det ett par ord som ständigt återkommer^a i all diskussion om ekonomiska frågor här i landet. De orden äro anpassning och omställning. De ha nyttjats så flitigt, att de redan fått slagordets karaktär. De klinga distinkt, men vad de innebära är ofta oklart.

Man har bett mig att här i kväll lämna en redogörelse för vad kravet på omställning och anpassning betyder för den svenska industrin och hur våra industrieföretagare bemöda sig att tillmötesgå dessa tidslägets fordringar på dem. Flera av de grundläggande frågorna på detta område ha redan belysts i Radiotjänsts föreläsningsserie om vår folkförsörjning. Däri har t.ex. klarlagts, hur avspärrningen västerut försvårat möjligheterna att upprätthålla vår utrikeshandel och vår produktion. Det är inte bara exportindustrin som har att kämpa med stora avsättningssvårigheter. Även för vissa hemmamarknadsindustrier, och främst de^{na} som äro beroende av tillförseln utifrån av råvaror och halvfabrikat, har läget försämrats. Å andra sidan ha de militära beställningarna fått ökad betydelse för industrins sysselsättning. Den bästa mätaren på den industriella aktiviteten i landet, nämligen Industriförbundets produktionsindex, har under årets första 9 månader oavbrutet fallit, nämligen från en rekordsiffra på 128 poäng i januari till 105 poäng i september.

Nedgången skulle emellertid utan tvivel ha varit ännu mycket kraftigare, om inte under hela denna tid ett oavbrutet omställnings- och anpassningsarbete pågått i våra fabriker och verkstäder. Under större delen av året har denna anpassningsprocess haft karaktären av viktiga industrigrenars omläggning från produktion ~~av~~ för de civila behoven till framställning av förnödenheter för vårt försvar i vidsträcktaste mening. I slutet av sommaren^{i våra} räknade man med att inte mindre än fjärdedelen av industrins hela

Man kan konstatera detta utan att samtidigt förringa betydelsen av den anpassning och omställning av den svenska exporten, som - tack vare enskilda företagares och statsmakternas energiska bemödanden - kommit till stånd, och varigenom vi i icke ringa utsträckning österut och söderut vunnit ersättning för förlorade marknader i väster.

förädlingsvärde eller c:a 1 miljard kronor ^{hänförde} hade hänfört sig till militära förmödenheter. För fullgörande av de militära beställningarna uppskattades i runt tal 100.000 personer eller omkring en femtedel av hela antalet anställda inom industrin ha tagits i anspråk. Man kan lugnt säga att dessa försvarsbeställningar förhindrade ett eljest oundvikligt konjunktursammanbrott i vårt land. P

När Industriförbundets produktionsindex för oktober månad nyss offentliggjordes, visade det sig, att den nedåtgående tendensen för första gången i år brutits och att i stället en viss återhämtning ^{förelåg,} kunde konstateras, låt vara att den inte var större än 1 enhet. Men denna uppgång har, hur obetydlig den än kan synas, likväl en icke ringa principiell betydelse. Den innebär nämligen att det arbete, som nedlägges på att skapa fram nya produkter, ersättningsvaror för den allmänna marknaden i stället för den bortfallna importen, nu börjar bära frukt. Det är icke längre ^{i detta konsumerade skap} enbart försvarsbeställningarna, som rädda oss från en ekonomisk kris, utan vid sidan därav har även den civila produktionen efter en ändamålsenlig anpassning börjat ge ökad sysselsättning åt vårt lands produktiva krafter. Detta framgår alldeles tydligt om vi, i stället för att nöja oss med den ganska onyanserade och schematiska bild av läget, som den sammanfattande generalindexen ger, riktar uppmärksamheten på produktionsutvecklingen inom de olika industrigrenarna. Man finner nämligen då, att den ^{först under året} allra hårdast drabbade branschen, nämligen massa- och pappersindustrin, föredde en produktionsstegring med 14 % under oktober månad. Till denna gynnsamma utveckling har bidragit dels framställningen av sådana ersättningsprodukter som fodercellulosa och sulfitsprit i massafabrikerna och dels en betydande tillverkning av kraftpappersäcker vid pappersbruken.

På andra områden befinna sig strävandena att få fram nya tillverkningar ännu på experiment- eller utredningsstadiet. De uppslag som undersökas inom de enskilda företagen spänna över ett vidsträckt fält. Här märkes till en början flera projekt som ta sikte på en lindring av knappheten på metaller. Vårt lands förutsättningar äro i detta hänseende säkerligen ännu större än

vad man i allmänhet föreställer sig. Vi ha t.ex. ganska avsevärda fyndigheter av zinkmalm, vilka i nuvarande läge utgöra mycket värdefulla tillgångar. Man har redan börjat att i ökad utsträckning tillgodogöra sig dessa och sålunda upptagit framställning av zinkslig vid en gruva i Lappland. Även andra brytvärda zinkfyndigheter torde förekomma i norra delarna av landet, och intresse förefinnes för deras bearbetning. Också frågan om ett exploaterande av på senare tid påträffade relativt betydande brytbara blyfyndigheter är under/övervägande. En framträdande plats på produktionskommitténs program intar vidare frågan om en vidgad inhemsk aluminiumframställning på basis av andalusit, som påträffas inom Skelleftefältet, och som, så länge avspärningen varar, skulle kunna ersätta bauxiten såsom råvara. Den otillräckliga inhemska produktionen av kobolt kommer måhända att utökas, därest en ny metod för utvinning av denna metall krönes med framgång. Den mycket kännbara knappheten på nickel har givit anledning till prospekteringsarbeten, som särskilt taga sikte på nickelfyndigheter, och det kan sägas åtminstone så mycket, som att dessa undersökningar icke varit utan resultat. Även i fråga om magnesiumframställning pågå utredningar. Sverige förbrukar årligen en viss, låt vara relativt blygsam kvantitet av denna metall, men någon inhemsk produktion har hittills icke förekommit, ehuru vissa dolomitförekomster finnas inom landet av sådan art, att en magnesiumtillverkning på basis därav är möjlig.

Utom metallområdet har uppmärksamhet särskilt ägnats bl.a. frågan om de syntetiska textilråvarorna. Avstängningen från import i större skala av såväl bomull som ull har som bekant gjort frågan om en väsentlig utökning av den inhemska cellulls- och konstsilkeproduktionen till ett av våra industriella förgrundsproblem. Skulle en ny cellulfsabrik byggas, tala tekniska skäl för, att i anslutning till densamma också uppföres en klor-alkali-fabrik. I nuvarande läge uppkommande kloröverskott skulle eventuellt komma att utnyttjas för en utvidgad framställning av kalciumpklorid. Här har man alltså ett exempel på att en nyproduktion

måhända skulle följas av en serie nytillverkningar på angränsande områden.

På andra håll arbetar man med livligt intresse på att få fram en större tillverkning av konsthartser här i landet. Dylika produkter ha utomlands, särskilt i Amerika, fått en lika stor som mångsidig användning, och det är inte uteslutet, att det finns en ganska betydande potentiell marknad härför även i Sverige. En viss början till en industri av detta slag ha vi här i landet i de fabriker, som tillverka bakelit, men denna industri är beroende av utländska råvaror. Det finnes emellertid andra typer av konsthartser, som i viss grad kunna ersätta bakeliten och som helt kunna baseras på inhemska råvaror. Vårt lands husmödrar skola till sist säkerligen med glädje hälsa den svenska livsmedelsindustrins ansträngningar att öka den inhemska tillverkningen av stärkelse, av bikarbonat och av bakpulver med flera liknande produkter, med avseende å vilka det nu i vissa fall kan vara svårt att upprätthålla importen.

Man kan fråga sig: Hur kunna våra industriföretagare veta på vilka områden de böra sätta in sina ansträngningar på skapandet av nya produkter? Är fältet inte här fritt för varje-handa spekulativa surrogattillverkningar och riskerar man inte att hamma i en snårskog av hugskott och uppslag? När det gäller de stora, för vår folkhushållning fundamentala problemen, såsom att få fram ersättningsvaror för importerade foderämnen och motorbränslen, ha statsmakterna gripit in aktivt och t.o.m. avlyft de största riskerna från företagarna; på så sätt har t.ex. den nyss nämnda produktionen av fodercellulosa och sulfitsprit främjats. I andra fall och i regel när det gäller tillgodo-seendet av den allmänna marknadens behov innebär emellertid det direkta statliga initiativet knappast den smidigaste lösningen för uppnående av det åsyftade resultatet. Här måste man i stället främst lita till näringslivets egna insatser. Den metod, som enligt den klassiska ekonomien här skulle utgöra universallösningen, vore att företagarna finge taga ut ett så högt pris för de nya produkterna, att detta till fullo uppvägs de avsevärda risker, som äro

ψ Industriförbundet och Industrikommissionen verka sålunda
å var sitt område, inom var sin sektor, men stå givetvis i nära
kontakt med varandra liksom också - var för sig - med regeringens
ledamöter och vederbörande statsdepartement.

förbundna med igångsättandet av ny produktion i nuvarande läge. Men det är uppenbart, att en ~~dylik~~ anpassningsprocess, framdriven enbart med prisbildningshjälp, skulle ske alltför långsamt och att den framförallt skulle vara förenad med så stötande sociala konsekvenser, att man inte kan reflektera på denna metod. Därför har också den försörjningspolitiska ledningen på betydelsefulla avsnitt och utan att hittills i nämnvärd grad stöta på gensagor från dem, som under mera normala förhållanden se sitt samhällsekonomiska ideal i en icke dirigerad hushållning, skjutit den vanliga prisbildningsmekanismen åt sidan och i stället sökt verka för att genom direkta åtgärder få produktionen inriktad på ett ur försörjningspolitisk synpunkt ändamålsenligt sätt. Förutsättningen för att detta skall lyckas är emellertid att de enskilda företagen ha någon instans till vilken de kunna vända sig för att få faktiskt material för bedömning av de föreliggande behoven och som å sin sida kan ge företagen impulser och vara dem till hjälp i övrigt vid de vanskliga bedömningsfrågor, inför vilka dessa ställas. Enligt ett program som i slutet av sommaren utarbetades inom Industrikommissionen, ^{skall} ~~skulle~~ Sveriges Industriförbund såvitt det gällde industriproduktionens anpassning till den allmänna marknadens behov fungera såsom en dylik instans, medan däremot frågan om de industriella omställnings- och effektiviseringsproblemen i övrigt, särskilt frågan om återverkningen av statliga och kommunala investeringsuppgifter/^{be/} och ställningar, ~~skulle~~ ^{till} ~~upptagas~~ för behandling av Industrikommissionen i samverkan med andra krisorgan. Å Industriförbundets vägnar ha dels den institution, vid vilken jag är knuten, nämligen Industrins Utredningsinstitut, dels en för ändamålet särskilt tillsatt kommitté, Industriförbundets Produktionskommitté, omhänderhaft de utredningsarbeten det här är fråga om, varjämte produktionskommittén fått på sin lott uppgiften att befrämja anpassningsåtgärdermas praktiska förverkligande.

Från ledande håll inom industrin betonade man redan på ett tidigt stadium mycket kraftigt, att den sida av försörjningspolitiken, för vars lösning näringslivets egen medverkan sökts,

tillika utgör den mest komplicerade. Det gäller ju här att söka utröna den allmänna marknadens behov och dess absorptionsförmåga icke bara för dagen utan även på längre sikt. Näringsorganisationernas män tro naturligtvis icke, att de i någon väsentlig grad kunna övertaga det enskilda företagets planläggande och initiativtagande verksamhet. Deras roll är i långt högre grad förmedlarens, stundom också medlarens. De förmedla upplysningar av betydelse för en ersättningsproduktions tillkomst från de statliga myndigheterna och till de enskilda företagen samt mellan dessa inbördes. Och de ingripa medlande mellan stridiga företagareintressen och mellan företagen och myndigheterna. De kunna på ett friare sätt än statsorganen ^{för lämpliga företagare} framhålla vikten av att en viss tillverkning kommer till stånd, och de kunna ur en vidare ~~ekonomisk~~ synvinkel än de enskilda företagens med statsmakterna diskutera de ekonomiska förutsättningarna härför.

Den anpassning och den omställning, som nu pågår inom den svenska industrin, berör emellertid inte bara ~~tillverkningen av~~ de olika produkterna utan även, och i kanske än högre grad, den industriella anläggningsverksamheten. Även här möta betydelsefulla avvägningsfrågor och behov av vägledning. Investeringsverksamheten har två sidor, en finansiell och en reell. Den tar kapital i form av pengar i anspråk men den tarvar också råvaror, maskiner och arbetskraft. Både när det gäller pengar och råmaterial måste vi i dessa tider hushålla. Om de tillgängliga medlen på kapitalmarknaden konkurrerar med industrin främst staten, vars lånebehov ju starkt ökat för att täcka bristerna i den löpande budgeten, för att finansiera försvarsbeställningar och allmänna arbeten av civil natur. Det har framstått önskvärt, att en allmän överblick över alla de investeringsplaner - enskilda såväl som offentliga - vilka nu på olika håll övervägas, kommer till stånd. En sådan överblick påkallas emellertid, som jag nyss antydde, inte bara av finansiella skäl. Även i de fall, då den finansiella sidan är säkerställd, kan nämligen risk föreligga för att en tillämnad nyanläggning för en viktig industri, icke kan genomföras på grund av svårigheten att anskaffa vissa därför erforderliga material. Jag ~~erinnrar om att en för målningens så viktig produkt som linolja är under beslag~~. Investeringsprogrammet för försvars-

väsendet och de allmänna arbetena av civil natur måste med andra ord också ur materialsynpunkt avvägas mot den enskilda industrins och den enskilda byggnadsverksamhetens investeringsplaner, så att de råvarufördelande myndigheterna kunna få tillfälle att beakta även de materialanspråk, som komma att resas från industriföretagens sida.

Vi ha nyss inom Industriens Utredningsinstitut sänt ut en rundfråga till samtliga medlemmar i Sveriges Industriförbund och frågat dem om storleken av deras investeringar, d.v.s. deras nyplanerade fabriks- och bostadsbyggen, deras skyddsrumsanläggningar och deras maskininköp under åren 1939-1940 och om deras planer på sådana nyanläggningar och nyanskaffningar under det närmast kommande året, d.v.s. under år 1941. Det är bara drygt en vecka sedan svarstiden gick ut på denna förfrågan, och det fortsätter att flyta in uppgifter varje dag, men vi ha redan nu gjort en preliminär sammanställning av de ingångna svaren. Jag måste säga, att dessa ha berett oss en stor överraskning och en glädjande sådan. Det är glädjande inte bara att så många företag ha besvarat vår fråga (dessa representera 41 % av hela den svenska industrin mätt i arbetarantalet) utan framförallt att man av de ingångna svaren att döma även under nästa år har att emotse en ganska stark aktivitet även på detta område av vårt industriella liv. På förhösten i år räknade man på sakkunnigt håll att den industriella byggnadsverksamheten skulle visa samma sjunkande tendens som husbyggandet under nästa år. Man utgick ~~från~~ ^{grundade} på ~~liran~~ ^{den} denna ~~uppåt~~ ^{de} ~~svaret~~ ^{förhållande} att byggnadsloven för industrianläggningar, vilka tenderade mot en nivå som låg 20 % eller där under i förhållande till 1939 års siffror. Det material vi ha fått in visar icke på långt när en så kraftig nedgång. Värde mässigt skulle industriinvesteringarna under 1941 komma att ligga vid 78-80 % av 1939 års siffror. På grund av de höjda byggnadskostnaderna och maskinpriserna måste naturligtvis den kvantitativa nedgången ^{vara/} något kraftigare än vad dessa värdesiffror ange, men resultatet är som sagt ändå överraskande optimistiskt och utgör på detta område en ^{den/} parallell till något gynnsammare framtidsbedömning, vartill vi kanhända äro berättigade med hänsyn till den allra senaste tidens produktionsutveckling. Särskilt belysande för den relativa stabiliteten i investeringsverksamheten är den omständigheten, att det är de rena byggnadsarbetena, som se ut att hålla

sig bäst uppe under nästa år. För dessa slag av anläggningsarbeten är den värdemässiga nedgången icke fullt 10 %. I gengäld ha de beräknade ~~kostnaderna~~ ^{siffrorna} för maskininköp sjunkit till ungefär hälften av 1939 års siffror.

Vid vår undersökning tyckte vi att det skulle vara av särskilt intresse att få veta, i vilken grad nyanläggningarna stode i samband med upptagande av helt nya tillverkningar. Även på den punkten ha industriföretagarna ställt ett ~~nyckel~~ ^{och det} belysande material till vårt förfogande. ~~Det~~ har visat sig nämligen, att inemot sjättedelen av de planerade nyanläggningarna för nästa år hänför sig till ~~ärliga~~ nya produkter. I ytterligare ett avseende har denna investeringsundersökning tillfört oss värdefulla upplysningar. I en särskild avdelning å det utsända frågeformuläret hade vi nämligen berett företagen tillfälle att ange, i vilken grad produktionen och investeringsverksamheten hämmas av olika omständigheter, såsom farhågor för framtida avsattningssvårigheter, ^{huruvida} höga byggnadskostnader och räntor, ~~för~~ det skärpta skattetrycket och särskilt då krigskonjunkturskatten, gällande fraktkostnader och kraftpriser o.s.v. I anslutning därtill ställdes frågan, huruvida respektive företag hade några ytterligare anläggningsplaner för år 1941 utöver de förut angivna och om dessa skulle kunna verkställas redan nästa år, under förutsättning att företaget kunde räkna på ett undanröjande eller en lättnad av dessa svårigheter. Denna fråga har jakande besvarats av flera av de tillfrågade företagen. Totalsumman av ^{sådana investeringar, beroende på} ~~särskilda förutsättningar, beroende på investeringar under år 1941~~, uppgår i det hittills influtna materialet till över 40 milj. kronor, och representerar ~~mellan~~ 25-30 % av den totala summa, som framkommit för 1939 års kapitalinvesteringar inom industrin. Dessa ytterligare byggnadsplaner - ty det rör sig mest om sådana, i mindre grad däremot om maskinanskaffningar - bilda ett intressant motstycke till den allmänna beredskapsstat, som riksdagen har fastställt för bekämpande av en eventuell arbetslöshet. I själva verket synes det ganska naturligt, att denna industrins ["]beredskapsstat väges och prövas mot de ["]~~mot~~ den allmänna beredskapsstaten upptagna allmänna arbetena. Det kan därvid kanhända visa sig att om ^{nya anläggningsarbeten måste sättas igång för att} vi skulle komma i det läget, att vi, ~~för att kunna skapa arbetstillfällena måste sätta i gång med nya anläggningsarbeten,~~ ^{man kan detta} kunna ^{skapas} göra detta billigast genom att ~~skapa~~ förutsättningar för igångsättandet av beredskapsplanerna inom den svenska industrin.

Den anpassning och omställning, som nu sker inom den svenska industrin, kan till sist knappast undgå att tangera två stora och väsentliga frågor, nämligen ^{för det första:} Kanna vi så inrikta vår industriella verksamhet, att den ansluter sig till de linjer, som vi helst vilja se som huvudlinjerna för våra naturliga resursers tillgodogörande på längre sikt? Och för det andra; ^{hur} rimma de nu aktuella planerna på ^{ny} ersättningsproduktion med den målsättning, som i dessa dagar skymtar för Europas ekonomiska nydaning?

Den rena surrogatproduktionen kunna vi i detta sammanhang förbigå. Vad som här intresserar är endast den produktion, som i första hand synes ha betingelser att kunna bestå även efter krigets slut. En vägledande norm för de utredningar, som nu bedrivs inom industriens organisationer, tror jag mig kunna säga är, att vi i största möjliga utsträckning böra inrikta oss på framställning av sådana produkter, vilka vi även på längre sikt kunna tillverka med ekonomisk fördel. ^{tt} Denna innebär att vad man nu främst söker få fram är en produktion, som ~~innebär ett bättre utnyttjande~~ ^{full utnyttjande} av våra naturliga resurser. Men denna nyproduktion innebär också i stor utsträckning ett tillskott till det europeiska hushållet på områden, där detta nu lider brist. Jag tror därför att det skall vara ganska svårt att visa upp, att icke flertalet av de planerade tillskott till vår folkförsörjning, som nu överväges inom den svenska industrin, äro utslag icke blott av en god nationell utan även av en god europeisk ekonomi. De bygga på våra naturliga förutsättningar, om man i detta begrepp - som sig bör - icke blott inbegriper råvaruförekomster och transportförhållanden utan även den fond av teknisk skicklighet och kunnande, som finnes nedlagd hos vårt, liksom hos de flesta västerländska folk. Denna fond är icke en gång för alla given. Den kan förkovras och den kan förslösas. Vi svenskar ha under flera skeden av vår historia framstått såsom den ledande nationen i den tekniska utvecklingen. Men det är inte alltid under välmågans dagar vi satt de djupaste spåren i det tekniska skeendet. Kanske vi vid en allvarlig ~~gene~~ självrannsakan måste säga oss, att vi under de goda åren före den nuvarande världsbranden öst alltför flitigt ur våra stora råvarutillgångar, och att de egentliga förädlingsindustrierna å vissa områden, t.ex. det kemiska, stannat i växten, råkat på efterkälken. Nu är tiden inne att ta igen vad som här kan ha brustit.

Ur den svenska jorden och från den svenska skogen skola vi hämta nya, hittills icke utnyttjade skatter, men ur de svenska folkdjupen ^{skola} skall säkert också, liksom i forna dagar, under trycket av tidens svårigheter välla fram nya skapande krafter, träda fram nya tekniska begåvningar, som komma att intaga sin plats vid sidan av Polhem, John Ericson, de Laval, Berzelius. Det är nya vägar vi ha att bryta nu även för vårt produktiva liv och den uppgiften kräver vår fulla mannakraft. Vi skola se framåt, icke tillbaka. Vi kunna icke räkna med att vårt näringsliv än en gång skall få samma inriktning och samma uppbyggnad, som det hade före detta krig. Därtill äro förutsättningarna och förhållandena i allt för hög grad förändrade. Vi ha ingenting att vinna genom att blunda för dessa förskjutningar eller genom att motsätta oss varje anpassning. Tvärtom måste våra insatser göras på samma plan som det ekonomiska skeendet i våra omgivningar. Men de skola göras, och detta är väsentligt, inom ramen av en hävdad svensk nationell politik. För att denna skall lyckas, är en medveten koordination av de ekonomiska krafterna nödvändig och ^{här} för dess genomförande tarvas ^{i sin fulla} ^{-kraft} initiativ, handling (och ömsesidigt förtroende hos statsmakterna, hos företagen och hos näringslivets organisationer.

Huvudlinjer för anförande om

Den industriella produktionens och investeringsverk-
samhetens anpassningsproblem fredagen den 22 november 1940.

I. Kort överblick över det aktuella läget inom industrin och framtidsutsikterna för de närmaste månaderna. Tyngdpunkten lägges i sistnämnda avseende på riskerna för arbetslöshet inom byggnadsbranschen och inom industrin. De mest pessimistiska prognoserna endosseras dock ej.

II. Som den ekonomiska politikens huvuduppgift kan ej längre /såsom fallet var i våras/ betraktas att till försvarets disposition ställa ett maximum av produktivkrafter. Försörjningsproblemet och sysselsättningsproblemet påkalla i lika grad uppmärksamhet.

III. Den civila sysselsättningens inriktning:

a/ På framställning av konsumtionsvaror såsom ersättning för bortfallen import. En redogörelse lämnas för konstaterade brister på grundval av hittills tillgängliga uppgifter. /Handelsstatistiskt material, enquete-svar, uppgifter rörande transportansökningar för Petsamoleden/. I stort sett konfirmera dessa uppgifter de redan tidigare gjorda antaganden, att bristerna i väsentlig grad hänföra sig till råvaror och endast i mindre utsträckning till färdiga industriella produkter. Härigenom bekräftas, att den svenska hemmamarknadsindustrins expansion under 1930-talet icke minskat ^{värt} på utlandsberoende men förskjutit detsamma från färdigfabrikatsområdet till råvarusektorn. ^{Expansionskrisen} Råvarukrisen hotar därför också att bli en sysselsättningskris. Sverige delar det europeiska hushållets råvarunöd.

b/ Produktion av kapitalvaror. Ersättningsproduktionen måste följaktligen främst inriktas på framställning

av primära förnödenheter. Denna produktionsprocess är i regel i hög grad kapitalkrävande, varför ersättningsproduktionen måste föregås av en investeringsverksamhet.

- IV. Ersättningsproduktionens och den industriella investeringsverksamhetens ekonomiska förutsättningar: Ett försök göres att belysa de faktorer, som påverka företagarnas benägenhet att upptaga nya tillverkningar och vidtaga nya kapitalinvesteringar.
- a/ De aktuella anläggningskostnaderna /byggnadspriser, tomtpriser, räntekostnader/.
- b/ De förväntade produktionskostnaderna /arbetslöner, kraftpriser, transporttaxor, beskattningar^{er}/ ~~Se produktionspriser och avsättningsmöjligheter.~~
- c/ *Produktpriserna och avsättningsmöjligheterna.*

V. Granskning av:

- a/ Möjligheterna att begränsa anläggningskostnaderna. I anslutning till konkreta fall ställes ^{bl.a.} frågan vad som kan göras för att ernå de kommunala myndigheternas medverkan för en rationell industriell byggnadspolitik.
- b/ Möjligheterna att begränsa produktionskostnaderna.
1. Om taxorna för elektrisk kraft och järnvägstransporter /vagnsgodstaxan/ ^{definieras} ~~anses~~ för höga, böra de justeras nedåt. I anslutning därtill hävdas det berättigade i att statsverket i produktionsbefrämjande syfte temporärt underlåter att skaffa sig täckning för de fasta kostnaderna för järnvägar och kraftverk, om nämligen utsikter finnas att denna uppoffring kan kompenseras genom meravkastning från industrin.
 2. Särskild krigskonjunkturskattefrågan diskuteras. Ett förslag framföres till ändrade grunder för krigskonjunkturbeskattningen av i huvudsak följande innebörd:
Kalenderåret /räkenskapsåret/ bör ej längre vara identiskt med skatteperioden. Då här är fråga om en konjunkturmervinst bör konjunkturperioden i dess hel-

het utgöra skatteperiod och en avräkning komma till stånd mellan mervinstår och förlustår. Tekniskt kan detta möjliggöras genom stadgande att debiterad krigskonjunkturskatt icke erlägges i vanlig ordning utan av företagen insätts^e på individuella spärkonti, antingen i riksbanken eller på postgirot. På inestående belopp beräknas ej ränta. Vid periodens slut tillfaller kvarstående nettobelopp - sedan alltså avdrag för förlustår gjorts - statsverket. Möjlighet bör finnas att använda behållningen å spärkonto för verkställande av avskrivning å investeringar, vilkas samhällsnytta prövas i det särskilda fallet. För dylika investeringar kommer alltså behållningen å spärkontot att fungera såsom konjunkturinvesteringsfond. Vid sidan härav kan möjligen även erfordras en generell fullmakt ^{för} från Kungl. Maj:t att medgiva fullständig befrielse från krigskonjunkturskatt för vissa ur försörjningssynpunkt oundgängligen erforderlig produktion. Slutligen framföres tanken att vid taxering till krigskonjunkturskatt hänsyn skall tagas till event. ~~ö~~ökning av antalet vid företaget sysselsatta personer.

- c/ Möjligheterna att eliminera prisfallsrisken och förlusten av avsättningsmöjligheterna.
- a/ Statliga garantier. Överblick över praxis.
- b/ Enskilda garantier. Härvid diskuteras tanken att svenska köpare i det aktuella läget erhålla ersättningsprodukter till lägre pris än eljest skulle vara möjligt, om de i gengäld binda sig för köp hos den svenske producenten även efter kriget under visst antal år.

VI. De egentliga finansieringsfrågorna.

1. Självfinansiering.

- a/ I samband med förmögenhetsrealisation /lagerutförsäljning/.
- b/ Genom produktionspris som möjliggör *kumulering* av reserver.

2. Kollektivfinansiering. Med utgångspunkt från tyska åtgärder /Pflichtgemeinschaften, industriens deltagande i finansieringen av Zellwollring och Hermann Göring-Werke/ diskuteras tanken på gemensamt finansiellt stöd och riskbärande av cellulosaindustrin och framförallt textilindustrin, event. även textilhandeln vid tillkomsten av en väsentlig utvidgad svensk cellulltillverkning. För den smärre industrin framföres tanken på ett kollektivt kreditinstitut.

VII.

VIII. Ett försök göres slutligen dels att infoga de aktuella problemen om ersättningsindustrier i ett långsiktigt program för tillgodogörande av våra ekonomiska resurser, dels ock att ställa dessa problem mot bakgrunden av de europeiska nydaningsplanerna.

- a/ För maskinindustrins vidkommande synes ingen anledning att frångå den linje, som denna industri under de senare åren slagit in på och som innebär en utveckling mot ökad specialisering. De små brister som nu uppträda avse artiklar, för vilka den svenska marknaden i regel är allt för begränsad på längre sikt. Oppnandet av den ryska marknaden synes innebära ytterligare förutsättningar för specialiseringslinjen. I samklang med specialiseringstanken står också decentraliseringssträvandena inom storföretagen, d.v.s. tendensen att utlämna detaljer för framställning inom svensk småindustri. Dessa underleveranser bilda sannolikt en fastare grundval för småindustrin än tanken ^{pa} att i konkurrens med alltjämt fortgående import här hemma upptaga en massa kramvaror.
- b/ Den stora chansen som det nuvarande läget medför synes emellertid ligga i ett bättre utnyttjande av våra inhemska naturtillgångar, framförallt de norrländska skogs-, malm- och vattenkraftsresurserna. I anslutning härtill lämnas meddelande om den utredning av de norrländska försörjningsmöjligheterna, som påbörjats av samverkande svenska industriföretag. Ett bättre utnyttjande av de inhemska råvarutillgångarna synes stå i full samklang med vad som förkunnats vara huvudlinjerna för den europeiska nydaningen på det ekonomiska området

och betyder ett tillskott icke blott för det svenska utan
även för det europeiska hushållet.